

## FUTBOL ANTRENÖRLERİNİN MAÇ DENEYİM SAYILARINA GÖRE LİDERLİK GÜCÜ ALGILARI

Erkut KONTER \*

### ÖZET

*Bu araştırmanın amacı, futbol antrenörlerinin maç deneyim sayılarına göre (2-35, 36-99, 100-299, 300-1100) liderlik gücü algılarını araştırmaktır. Bu araştırmada, Futbolda Liderlik Gücü Ölçeği-Kendi (FLGÖ-K: Antrenör Formu) ve antrenörlerin maç deneyim sayılarıyla ilgili soruları da içeren bir anket formundan yararlanılmıştır. FLGÖ-K ile erkek futbol antrenörlerinden (n=165) toplanan verilerin Tek Yönlü ANOVA analizleri; antrenörlerin maç deneyim sayılarına göre Zorlayıcılık Gücü (ZG), Özdeşleşim Gücü (ÖZG), Yasal Güç (YG) ve Uzmanlık Gücü (UG) algılarının hiçbirinde anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir (p>.05). Bu bulgular, antrenörlerin maç deneyim sayıları attıkça liderlik gücü algılarının artmadığını ortaya koymaktadır. Antrenörlerin liderlik gücünde artma veya azalma, antrenörlerin maç deneyim sayılarından daha başka değişkenlerle ilişkili olabilir. Antrenörlerin maç deneyim sayıları ve liderlik gücü algılarıyla ilgili daha kesin sonuçlar çıkarabilmek için, daha ayrıntılı analizlere gereksinim vardır. Örneğin; antrenörlerin profesyonellik ve amatörlük deneyimleri, yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi ve elde ettikleri başarılar gibi.*

**Anahtar Kelimeler :** Liderlik Gücü Algısı, Futbol, Futbol Antrenörü, Maç Deneyim Sayısı.

---

Geliş tarihi: 05.10.2007; Yayına kabul tarihi: 24.03.2009

\* Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, İZMİR

## LEADERSHIP POWER PERCEPTION OF SOCCER COACHES ACCORDING TO THEIR NUMBER OF GAME EXPERIENCE

### ABSTRACT

The purpose of this study was to analyze the leadership power perception of soccer coaches according to their number of game experience. Adapted Turkish version of Power in Soccer Questionnaire-Self (PSQ-S for soccer coaches) and a questionnaire related to number of game experience for soccer coaches were used in this study. Data were collected by PSQ-S from male soccer coaches (n=165). One-Way ANOVA revealed no significant differences between any measured leadership power perception of soccer coaches (coercive, referent, legitimate and expert powers) and their number of game experience ( $p > .05$ ). More research is needed including the other variable of soccer coaches. For example; leadership styles, personality traits, amateur and professional experience, age and gender, number of home and away games, major coaching successes and coaching support staff and so on.

**Key words:** Perception of Leadership Power, Soccer, Soccer Coach, Number of Game Experience.

### GİRİŞ

Antrenörlükte başarı ve performansı etkileyen önemli faktörlerden birinin liderlik becerisi olduğu söylenebilir. Sporda liderlik, araştırmacıların oldukça ilgisini çeken bir konu olmasına karşın<sup>(1)</sup>, "Sporda Liderlik Gücü" ile ilgili araştırmalar da oldukça azdır<sup>(31)</sup>.

"Sosyal Güç" (social power) veya "Kişiler Arası Güç" (interpersonal power); bir kişinin (örn; antrenörün) diğerlerinin (örn; sporcuların) tutumlarını ve davranışları etkileyebilme ve değiştirebilme becerisidir<sup>(10,31)</sup>. French ve Raven (1959) kişiler arası ilişkiler açısından beş güç faktörünü ileri sürmüşlerdir<sup>(10)</sup>. Bunlar; ödülün gücü (ÖDG), zorlayıcılık gücü (ZG), yasal güç (YG), uzmanlık gücü (UG) ve özdeşleşim gücüdür (ÖZG). "ÖDG"; diğerlerini ödüllendirebilme, "ZG"; bir veya birkaç cezalandırma çeşidini gerektiğinde uygulayabilme, "YG"; kişinin organizasyon, grup veya takımdaki yetkisini, otoritesini ve mevkisini kullanabilme, "UG"; belirli bir özel alanda bilgili ve becerili olabilme, "ÖZG" ise; grup üyeleri tarafından sevilen ve saygı duyulan biri olabilme olarak tanımlanabilir<sup>(10,31)</sup>.

Chelladurai (1984), güçlerle ilişkili olarak otokrat davranışın ZG ve YG ile demokratik davranışın antrenman ve bilgi verme ile (UG), sosyal desteğin ÖZG ve olumlu geri bildirim vermenin ise ÖDG ile benzer olduğunu belirtmiştir<sup>(3)</sup>. Yukarıda verilen bilgilere paralel olarak itaat ettirmenin ZG ve ÖDG ile sosyal destek vermenin ÖZG ile içselleştirmenin YG ve UG ile pozisyonun YG, ÖDG ve ZG ile kişisel güç'ün ise UG ile ilişkisi kurulabilir<sup>(16,31,32)</sup>. Bunlara ek olarak, konu-görev yönelimli olmanın (task orientation) UG ile ilişki-sporcu yönelimli olmanın ise (relationship orientation) ÖZG ile bağı kurulabilir.

Liderlik gücü algısının doyumunu<sup>(14 ve 23)</sup>, yetenek algısını<sup>(27)</sup>, olumlu değerlendirme yapmayı<sup>(19)</sup>, takım bütünleşmesini<sup>(21)</sup>, imgelemeyi, stresle başa çıkmayı ve karşılaşma kaygısını yönetmeyi<sup>(18)</sup>, performansı ve başarıyı<sup>(11,12)</sup> etkilediği çeşitli araştırmalarda gösterilmiştir.

Elit antrenörlükte bilgi edinme kaynakları içinde seminerlerin ve ders kitaplarının minimal düzeyde bir etkiye sahip olduğu, başarıya yol açan faktörler arasında, kendi antrenörlük deneyimlerinden yararlanma, kendi stilini gerçekleştirme, gelişen koşullara göre sürekli uyum sağlama ve diğer başarılı antrenörleri dikkatle izleme olduğu bazı araştırmalarda gösterilmiştir<sup>(13)</sup>.

Cushion ve Jones (2001), üst düzeyde İngiliz futbol antrenörleriyle yaptıkları araştırmada ligler arasında önemli bazı farklılıklar buldularsa da, antrenörlükte dominant olan davranışın öğretimde bulunmak (UG) olduğunu ve bunun ardında da övgü verme (ÖDG) ve sessiz kalmanın geldiğini belirtmişlerdir<sup>(6)</sup>.

Lyle (2002), sporda antrenörlüğün, şansa ve yaşla meydana gelen olgunlaşmadan farklı olarak, hem genel kapasite hem de özel performans ölçütlerinde sporunun veya bir takımın spor yapma yeteneğini geliştirmeye (UG) ilişkili olduğunu belirtmiştir<sup>(20)</sup>. Chelladurai, Haggerty ve Baxter (1989), antrenörlerin sporculara göre, daha çok otokrat stili seçtiklerini ve sporcuların da katılımcı stilden çok otokrat stili tercih ettiklerini<sup>(2)</sup>, Salminen ve Lukkonen (1996) sporcuların duygularına ve düşüncelerine önem veren antrenörlerin (ÖZG), sporcularıyla daha iyi ilişki geliştirdiklerini bulmuşlardır<sup>(24)</sup>.

Deneyim; 'bir kimsenin belli bir sürede veya hayat boyu edindiği ilgilerin tamamı, tecrübe' olarak tanımlandığı gibi<sup>(30)</sup>, yaşam performansının bir veya daha fazla alanında, yüksek düzeyde ustalık için gereksinme duyulan bir dizi becerinin kazanılması ve sağlanlaştırılması süreci olarak da ileri sürülmektedir<sup>(28)</sup>.

Futbol ve antrenörlükte çoğu kez başarı ve başarısızlık, deneyim eksikliğine de bağlanabilmektedir. Bu nedenle, karşılaşma yönetimi başarılı ve etkili antrenörlüğün merkezi faktörleri arasında gösterilmektedir<sup>(4,5)</sup>. Müzisyenlerle yapılan araştırmalardan yola çıkılarak, uygulamanın nicelik ve niteliğinin elde edilen performans düzeyi ile ilişkili olduğu ve bu bağlamda mükemmelliğe ulaşmada 10.000 saat bilinçli uygulamaya gereksinim olduğu ileri sürülmüştür<sup>(8,9)</sup>. Araştırmalar; başarıların, sporda ve diğer birçok alanda, özel olarak performans gelişimi için 10 yıl bilinçli yatırımı veya hedef yönelimli uygulamaları gerektirdiğini ortaya koymaktadır<sup>(26)</sup>.

Sporda uzmanlıkla ilgili araştırmaların, sporcuların yanı sıra antrenörler ve hakemleri de içine alması gerektiği, sporda uzmanlığı izole bir şekilde açıklayan teorilerinden çok boyutlu yaklaşımlara doğru bir açılımın zorunlu olduğu belirtilmiştir<sup>(26)</sup>. Uzman performansı; değişik oyun durumlarına uygun olan strateji ve taktiklerin belirlenmesinde, görsel alandaki bilgilerin en iyi şekilde ve amaca uygun olarak değerlendirilmesinde, etkili ve verimli kararların alınmasında önemli olmakla birlikte duygusal dalgalanmalarda dikkat ve konsantrasyonun bozulmadan kalmasında da ayırt edici bir özellik taşımaktadır<sup>(15)</sup>. Uzman performansının meydana gelmesi için; karmaşık bilişsel sistemlerin değişime uğraması, bilinçli uygulamalar, problem çözme becerileri ve bütünüyle konsantre olmak çok önemlidir<sup>(7)</sup>. Uzman performansında bilgi yapısı; o andaki çalışma ile uzun süreli hafıza arasında etkili bir uyum kurulmasına, yanlışların en az düzeye düşürülmesine ve

seçimlerden en üst düzeyde yararlanılmasına olanak sağlar. Etkili bilgiyi işlemiden geçirme; tepkinin seçimi ve eylemlerin yerine getirilmesinde, yetkinlik beklentisi ve optimal duygusal yoğunlaşmaya da gereksinim duyar<sup>(29)</sup>.

Sporda liderlikle ilgili birçok araştırma bulunmasına karşın sporda ve futbolda liderlik gücü algısı ve antrenör maç deneyim sayısına ilişkin araştırmalar çok azdır. Bu nedenle, bu araştırmanın amacı; futbol antrenörlerinin maç deneyim sayılarına göre liderlik gücü algılarının incelenmesidir.

## **YÖNTEM**

**Katılımcılar:** Veriler teknik direktör ve A lisans (n=71), B lisans (n=46) ve Amatör Çalıştıncılık (n=47) diplomalarına sahip 165 futbol antrenöründen toplandı. Antrenörlerin ortalama yaşı  $40.24 \pm 8.40$  ve ortalama antrenörlük deneyim yılı ise  $8.56 \pm 6.75$ 'dir.

**Veri Toplama Araçları:** Türkçeye uyarlanan FLGÖ-K, 4 faktör ve 11 maddeden meydana gelen 9'lu Likert Tipi bir ölçektir<sup>(17)</sup>. FLGÖ-K'nin alt faktörlerinin güvenilirlik katsayıları 0.65 ile 0.84 arasında değişmektedir (ZG= 0.66; ÖZG= 0.65; YG= 0.69; UG= 0.84). FLGÖ-K'nin belirtilen güvenilirlik katsayıları da kabul edilir ölçülerdedir<sup>(22)</sup>.

**İşlem:** Her bir futbol takımının antrenörüyle anlaşmaya varılarak anket ve ölçekleri uygulama yeri, günü ve saati belirlendi. Gizlilikle ilgili kurallara uyuldu. İsim yazılmaması istendi. Her bir formun tamamlanması 10-15 dakika kadar sürdü ve soru sorulmasına izin verildi.

**Verilerin Analizi:** FLGÖ-K ile toplanan verilerin analizlerinde Tek Yönlü ANOVA Analizi kullanıldı. İlgili anket sorusunu boş bırakan 28 antrenör analize dahil edilmedi.

## **BULGULAR**

Futbol antrenörlerinin maç deneyim sayılarına göre liderlik gücü algılarının Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları Tablo 1'de verilmektedir.

**Tablo 1. Futbol Antrenörlerinin Maç Deneyim Sayılarına Göre Liderlik Gücü Algıları.**

FLGÖ-K	N	$\bar{X}$	S	SE	ANOVA	KT	SD	KO	F	P
ZG/ MAÇ										
1) 2-35	30	10.90	4.52	.83	Gruplar Arası	168.21	3	56.01	1.93	.128
2) 36-99	26	12.92	6.13	1.20						
3) 100-299	44	11.12	5.45	.82	Gruplar İçi	3864.48	133	29.06		
4) 300-1100	37	13.43	5.41	.89						
Toplam	137	12.04	5.44	.47	Toplam	4032.69	136			
ÖZG/ MAÇ										
1) 2-35	30	20.80	4.03	.74	Gruplar Arası	122.16	3	40.72	1.80	.150
2) 36-99	26	20.51	4.47	.88						
3) 100-299	44	20.35	4.79	.72	Gruplar İçi	3007.38	133	22.61		
4) 300-1100	37	18.43	5.40	.89						
Toplam	137	19.96	4.80	.41	Toplam	3129.54	136			
YG/ MAÇ										
1) 2-35	30	13.23	3.44	.63	Gruplar Arası	79.50	3	26.50	1.57	.200
2) 36-99	26	12.08	4.53	.89						
3) 100-299	44	11.25	4.66	.70	Gruplar İçi	2240.49	133	16.88		
4) 300-1100	37	12.65	3.55	.58						
Toplam	137	12.22	4.13	.35	Toplam	2323.99	136			
UG/ MAÇ										
1) 2-35	30	20.40	4.75	.87	Gruplar Arası	88.95	3	29.65	1.57	.199
2) 36-99	26	21.58	4.15	.81						
3) 100-299	44	21.47	4.82	.73	Gruplar İçi	2507.41	133	18.85		
4) 300-1100	37	22.70	3.43	.56						
Toplam	137	21.59	4.37	.37	Toplam	2596.36	136			

Tablo 1'den de görülebileceği gibi FLGÖ-K ile erkek futbol antrenörlerinden toplanan verilerin Tek Yönlü ANOVA analizleri; antrenörlerin maç deneyim sayılarına göre Zorlayıcılık Gücü (ZG), Özdeşleşim Gücü (ÖZG), Yasal Güç (YG) ve Uzmanlık Gücü (UG) algılarının hiçbirinde anlamlı bir farklılık olmadığını gösterdi ( $p > .05$ ). Bu bulgular, antrenörlerin maç deneyim sayıları attıkça liderlik gücü algılarının da artmadığını ortaya koymaktadır.

## **TARTIŞMA VE SONUÇ**

Bulgulardan elde edilen sonuçlar, antrenörlerin maç deneyim sayılarına göre ölçülen hiçbir liderlik gücü algısında (ZG, ÖZG, YG ve UG) anlamlı bir farklılığı göstermedi. Bu araştırma sonuçları; futbolda antrenörlerin maç deneyim sayılarının liderlik gücü algılarından daha başka nedenlerle ilişkili olabileceğine işaret etmektedir. Örneğin antrenörlerin; profesyonellik ve amatörlük deneyimleri, yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi ve elde ettikleri başarılar gibi.

Bulgulardan elde edilen sonuçlar, UG ile ilişkili yukarıda belirtilen araştırmacılara destek vermemektedir<sup>(6,7,8,20,26)</sup>. Bu konuda yapılan araştırmaların azlığı veya hiç bulunmaması nedeniyle araştırma sonuçlarını destekleyici olan ve olmayan araştırmalardan söz etmek olanaklı gözükmemektedir. Örneğin; sporda liderlik araştırmaları oldukça fazla olmasına karşın<sup>(9)</sup>, sporda liderlik gücüyle ilgili araştırmalar azdır ve futbolda liderlik gücü araştırmaları ise hemen hemen yok gibidir. Futbolda liderlik gücü ve antrenörlerin maç deneyim sayılarına ilişkin daha kesin sonuçlar çıkarabilmek için daha çok araştırmaya gereksinme vardır.

Antrenörlerin maç deneyim sayılarının yanı sıra liderlik stilleri, kişilik ve iletişim özellikleri gibi faktörlerin de bundan sonraki araştırmalarda göz önünde bulundurulması yararlı olabilir. Deneyim; kişilerin yaptıkları işle ilgili uzmanlaşmalarında, olgunlaşmalarında ve etkileşimde buldukları kitle ile liderlik biçimlerinin uygunluğunda, sorunları çabuk görme ve etkili çözüm yolları bulmada önemli olabilir.

Bu konuda yapılacak daha öte araştırmalar; ayrıca antrenörlerin amatörlük, profesyonellik, elde ettikleri başarılar, yaş, cinsiyet, lig ve eğitim düzeylerini de dikkate alabilir ve bu bağlamda nicel ve nitel araştırmaları kombine edebilir.

## **KAYNAKLAR**

1. Chelladurai, P. (1990). Leadership in Sports: A Review. *International Journal of Sport Psychology*, 21, 328-354.
2. Chelladurai, P. Haggerty, T. R. Baxter, P. R. (1989). Decision Style-choices of University Basketball Coaches and Players. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 11, 201-215.
3. Chelladurai, P. (1984). Discrepancy Between Preference and Perception of Leadership Behavior and Satisfaction of Athletes in Varying Sports. *Journal of Sport Psychology*, 6, 27-41.
4. Cote, J. Salmela, J. H. Russell, S. J. (1995). The Knowledge of High Performance Gymnastics Coaches: Competition and Training Considerations. *The Sport Psychologist*, 6, 76-95.
5. Cote, J. Salmela, H. J. Trudel, P. Baria, A. Russell, J.S. (1995). The Coaching Model: A Grounded Assessment of Expert Gymnastics Coaches' Knowledge. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 17, 1-17.

6. Cushion, C. J. Jones, R. L. (2001). A Systematic Observation of Professional Top-level Youth Soccer Coaches, *Journal of Sport Behavior*, 24(4), 354-376.
7. Ericsson, K. A. (2003). Development of Elite Performance and Deliberate Practice: An Update From the Perspective of the Expert Performance Approach. . J. L. Starkes, K. A. Ericsson (2003). *Expert Performance in Sports: Advances in Research on Sport Expertise*. Human Kinetics: Illinois, 49-83.
8. Ericsson, K. A. (1996). Acquisition of Expert Performance: An Introduction to Some of the Issues. In. K. A. Ericsson (Ed.). *The Road to Excellence: The Acquisition of Expert Performance in the Arts and Sciences, Sports and Games*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum. 1-50.
9. Ericsson, K. A. Krampe, R. T. Tesch-Römer, C. (1993). Role of Deliberate Practice in The Acquisition of Expert Performance, *Psychological Review*, 100, 363-406.
10. French, J. Raven, B. H. (1959). The Bases of Social Power. In. D. Cartwright, (Ed.). *Studies in Social Power*. Ann Arbor: Institute for Social Research. 150-167.
11. Garland, D. J. Barry, J. R. (1990). Personality and Leader Behaviors in Collegiate Football: A Multidimensional Approach to Performance. *Journal of Research in Personality*, 24(3), 355-370.
12. Gordon, S. (1988). Decision Styles and Coaching Effectiveness in University Soccer. *Canadian Journal of Sport Science*, 13(1), 36-55.
13. Gould, Giannini, J. Krane, V. Hodge, K. (1990). Educational Needs of Elite U.S. National Team, Pan American and Olympic Coaches, *Journal of Teaching in Physical Education*, 9, 332-344.
14. Home, T. Carron, A. V. (1985). Compatibility in Coach-athlete Relationships. *Journal of Sport Behavior*, 7(2), 137-149.
15. Janelle, C. M. Hillman, C H. (2003). Expert Performance in Sport: Current Perspectives and Critical Issues. J. L. Starkes, K. A. Ericsson (2003). *Expert Performance in Sports: Advances in Research on Sport Expertise*. Human Kinetics: Illinois, 19-47.
16. Kelman, H. C.(1958). Compliance, Identification, and Internalization: Three Process of Attitude Change. *Journal of Conflict Revolution*, 2, 51-60.
17. Konter, E. (2007). Towards Adaptation of Self and Other Versions of the Power in Soccer Questionnaire for Turkey. 4<sup>th</sup> International Scientific Conference of Soccer and Tennis. 15th May, National Sports Academy, Sofia, Bulgaria.
18. Konter, E., (2005). Profesyonel Futbolcuların Yaş Gruplarına Göre Psikolojik Becerilerinin Araştırılması [Investigation of Psychological Skills of Professional Soccer Players According to Their Age Groups]. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi [Gazi Journal of Physical Education and Sport Sciences]*, 10(1), 17-24.
19. Laughlin, N. Laughlin, S. (1994). The Relationship Between the Similarity in Perceptions of Teacher/coach Leader Behavior and Evolution of Their Effectiveness, *International Journal of Sport Psychology*, 22, 396-410.
20. Lyle, J. (2002). *Sports Coaching Concepts: A Framework For Coaches' Behaviour*. London: Routledge.
21. Maby, R. K. (1997). The Relationship Between Perceived Coaching Behaviors and Group Cohesion in Professional Football. Nova Southeastern University, Dissertation Abstracts International Section B, The Sciences and Engineering, 57(9-B), 5902.
22. Reynolds, C. R. Livingston, R. B. Wilson, V. (2006). *Measurement and Assessment in Education*. Boston: Pearson Education Inc.
23. Riemer, H. A. Chelladurai, P. (1995). Leadership and Satisfaction in Athletics. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 17, 276-293.
24. Salminen, S. Lukkonen, J. (1994). The Convergent and Discriminant Validity of the Coach's Version of the Leadership Scale for Sport. *International Journal of Sport Psychology*, 25, 119-127.
25. Smith, R. E., Smoll, F. L. Hunt, E. (1977). A System for the Behavioral Assessment of Athletic Coaches. *Research Quarterly*, 48, 401-407.

26. Starkes, J. L. Ericsson, K. A. (2003). Expert Performance in Sports: Advances in Research on Sport Expertise. Human Kinetics: Illinois.
27. Summers, R. J. Russel, J. (1991). Association Between Athletes' Perception of Their Abilities on the Influence of Coach Technical-instruction, Journal of Sport Behavior, 14(1), 30-40.
28. Sternberg, R. J. (1999). Intelligence as developing expertise, Educational Researcher, 2(4), 359-375.
29. Tenenbaum, G. (2003). Expert Athletes: An Integrated Approach to Decision Making. J. L. Starkes, K. A. Ericsson (2003). Expert Performance in Sports: Advances in Research on Sport Expertise. Human Kinetics: Illinois, 191-218.
30. Türk Dil Kurumu. (2005). Türkçe Sözlük. 4. Baskı. Ankara: Akşam Sanat Okulu Matbaası, 497.
31. Wann, D. L., Metcalf, L. A., Brewer, K. R. Whiteside, H. D. (2000). Development of the Power in Sport Questionnaires. Journal of Sport Behavior, 23, 423-443.
32. Yukl, G. Falbe, C. M. (1991). Importance of Different Power Sources in Downward and Lateral Relations. Journal of Applied Psychology, 76, 416-423.